

GRAAD 12

GESKIEDENIS: Hersiening

Kwartaal 2: 2025

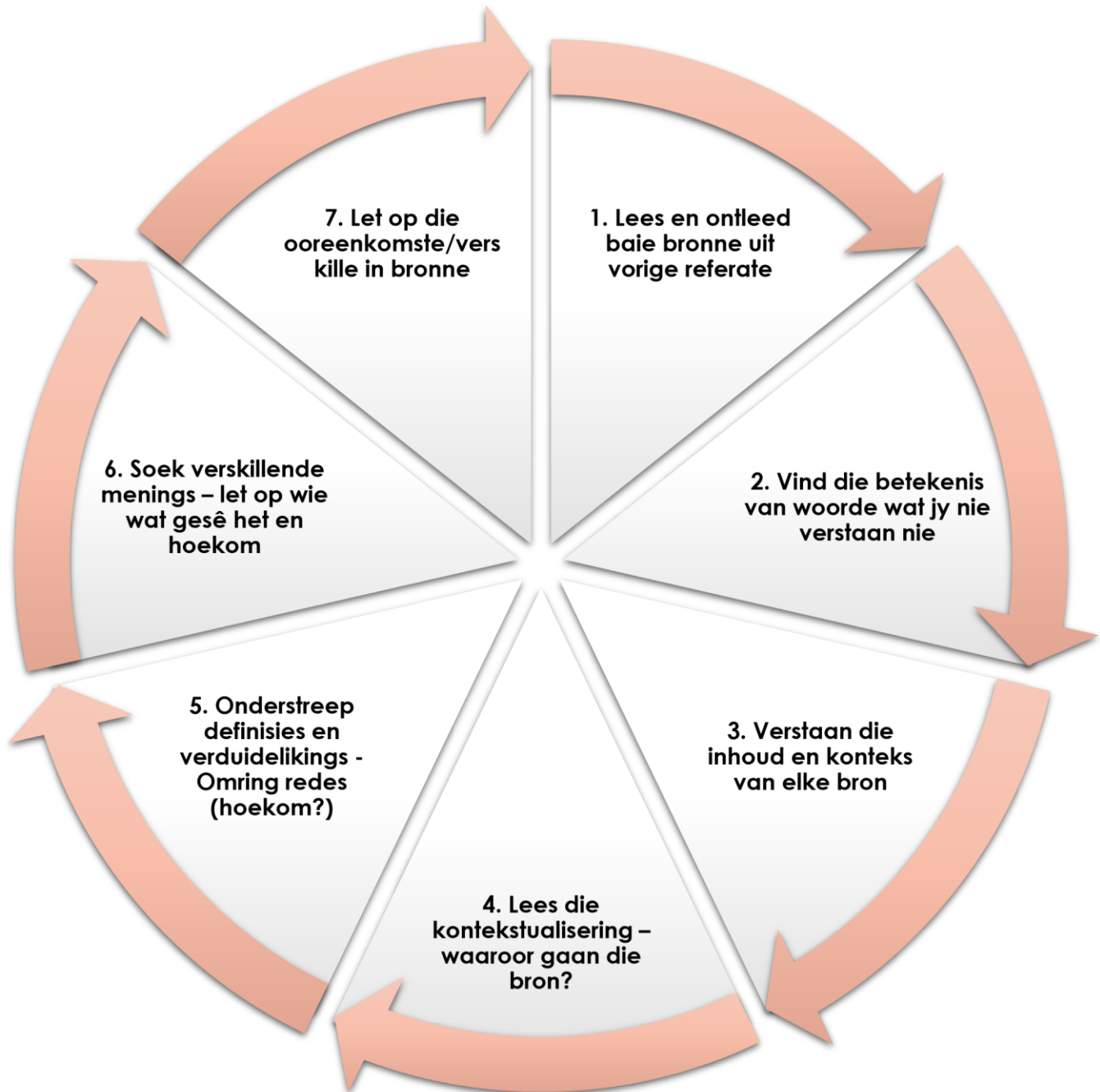
GRAAD 12 NSS-UITEENSETTING

AFDELING A: BRONGEBASEERDE VRAE VRAESTEL 1	AFDELING B: OPSTELVRAE VRAESTEL 1
<p>1. Die Koue Oorlog: <u>Vraagfokus: Oorsprong van die Koue Oorlog</u></p> <ul style="list-style-type: none"> • USSR en VSA en die skepping van belangstellingsfere • Wie was die skuld vir die Koue Oorlog? 	<p>1. Uitbreiding van die Koue Oorlog: Gevallestudie:</p> <ul style="list-style-type: none"> • Viëtnam en die stadiums van die oorlog
<p>2. Onafhanklike Afrika Vraagfokus: Afrika in die Koue Oorlog</p> <ul style="list-style-type: none"> • <u>Gevallestudie: Angola</u> 	<p>2. Onafhanklike Afrika <u>Vraagfokus: Gevallestudie oor die Kongo suksesse en uitdagings:</u></p> <ul style="list-style-type: none"> • Ekonomies, Sosiaal en Kultureel
<p>3. Die burgerlike samelewing betoog vanaf die 1950's tot die 1970's Vraagfokus: Die Amerikaanse Burgerregtebeweging: Little Rock Nege</p>	<p>3. Die burgerlike samelewing betoog vanaf die 1950's tot die 1970's Vraagfokus: Black Power Movement</p>
AFDELING A: BRONGEBASEERDE VRAE VRAESTEL 2	AFDELING B: OPSTELVRAE VRAESTEL 2
<p>1. Burgerlike Weerstand, 1970's tot 1980's: Suid-Afrika Vraagfokus: Die krisis van apartheid in die 1980's</p> <ul style="list-style-type: none"> • Interne reaksie • Begin van die einde 	<p>1. Burgerlike Weerstand, 1970's tot 1980's: Suid-Afrika Vraagfokus: Die uitdaging van Swart Bewussyn aan die apartheidstaat.</p>
<p>2. Die koms van demokrasie na Suid-Afrika en om met die verlede te voldoen Vraagfokus: Die WVK</p>	<p>2. Die koms van demokrasie na Suid-Afrika en om met die verlede te voldoen Vraagfokus: Onderhandelde skikking en die GNU</p>
<p>3. Die einde van die Koue Oorlog en 'n nuwe orde 1989 tot die hede Vraagfokus: Nuwe Wêreldorde • Wat is globalisering?</p> <ul style="list-style-type: none"> • Suid-Afrika se sukses in die vermyding van volslae burgeroorlog en president Mandela se beleid van versoening • Reaksies op globalisering 	<p>3. Die einde van die Koue Oorlog en 'n nuwe wêreldorde Vraagfokus: Die einde van die Koue Oorlog: Die gebeure van 1989</p> <ul style="list-style-type: none"> • Gorbatsjof se hervormings in die Sowjetunie • Oos-Europa • Die verbrokkeling van die Sowjetunie

BRONGEBASEERDE VAARDIGHEDE

WENKE OM DEUR 'N BRONGEBASEERDE AFDELING TE WERK

WENKE: BRONGEBASEERDE VAARDIGHEDE

BRUIKBAARHEID

Die volgende vrae sal jou help om 'n vraag oor bruikbaarheid te beantwoord

Bruikbaar ...

- Wat sê die bron vir jou? (Geldigheid)
- Wie het die bron geskep?
- Wanneer is dit geskep? (Datum)
- Kyk na die doel – is dit insiggewend (feit) of 'n persoonlike opinie
- Is die bron positief of negatief? (Vooroordeel)
- Stem jy saam met wat die bron wys?
- Sou dit destyds 'tipies' wees van daardie spesifieke tyd? (Relevansie)
- Wat wys die bron nie vir ons wat ons moet weet nie? (Beperkings)
- Kan jy hierdie bron met 'n ander in verband bring? (Bevestiging)

BETROUBAARHEID

Die volgende vrae sal jou help om 'n vraag oor betroubaarheid te beantwoord

...

- Watter tipe bron is dit? (Is dit 'n primêre of sekondêre bron?)
- Wie het die bron geskep? (Skrywer)
- Wanneer is dit geskep? (Datum)
- Hoekom is dit vervaardig? (Doel)
- Waar is dit vervaardig?

WAT MAAK 'N BRON Onbetroubaar?

- 'n Bevooroordeelde bron gee slegs daardie persoon se perspektief op die betrokke gebeurtenis.
- As 'n bron baie emosionele taal bevat
- As daar 'n wenk is dat dit dalk oordrewe is.

WENKE: BRONGEBASEERDE VAARDIGHEDE

RIGLYNE OOR DIE VASSTELLING VAN DIE BETROUBAARHEID VAN 'N BRON

- Onthou: Geen bron is 100% betroubaar nie
- 'n Bron sal waarskynlik meer betroubaar wees as dit geskep is ten tyde van 'n betrokke gebeurtenis (primêre bron wat eerstehandse inligting verskaf).
- Bronne wat geskep is deur mense wat direk by 'n geleentheid betrokke was, kan meer betroubaar wees
- Hierdie bronne sal gewoonlik bevooroordeeld wees, maar dit wys vir ons hoe 'n sleutelrolspeler die betrokke gebeurtenis ervaar het.
- Bronne geskryf deur historici word ook as meer betroubaar beskou, maar wees bewus van die konteks waarin dit geskryf is (bv. is die historikus bevooroordeeld?)

WAT IS DIE BEPERKINGS VAN 'N BRON?

- Eensydige beskouing
- Vooroordeel
- Feite word doelbewus weggelaat/oordryf
- Propaganda

WENKE: BRONGEBASEERDE VAARDIGHEDE

VOORORDEEL

Vooroordeel is wanneer die skepper se perspektief so sterk vir of teen iets is dat die inligting in die bron duidelik ongebalanseerd of bevooroordeeld is. Alle bronne bevat 'n mate van vooroordeel, maar dit is nie altyd moontlik om dit op te spoor nie.

- Vooroordeel kan óf uiters positief óf uiters negatief wees.
- Indien uiters positief, word dit beskryf as "pro-", of "ten gunste van", ens.
- Indien uiters negatief, word dit beskryf as "teen-", of "sterk teen", ens.
- As jy nie 'n vooroordeel kan opspoor nie, word dit beskryf as 'n "gebalanseerde" bron.

Hoe bespeur ek vooroordeel in 'n bron?

Soek tye in 'n bron waar enige van die volgende gebeur:

- Wanneer mense of gebeurtenisse beskryf word, is die taal te positief en erken niks negatief nie
- Wanneer mense of gebeurtenisse beskryf word, is die taal te negatief en erken niks positief nie
- Die bron versuim om baie belangrike inligting te noem waarvan jy bewus is
- Die bron verskaf duidelik verkeerde inligting

WENKE: BRONGEBASEERDE VAARDIGHEDE

VISUELE BRONNE

Watter boodskap...:

- Om hierdie vrae te beantwoord, moet jy inligting in 'n bron verduidelik, dit wil sê die boodskap wat die skepper probeer blootlê, te interpreteer.
- In sommige gevalle kan jy gevra word om die skepper se boodskap bloot te lê deur bewyse te gebruik om jou antwoord te staaf.
- In die geval van 'n visuele bron (spotprent, plakkaat of foto), sal jy moet verduidelik wat jy in die prentjie sien – letterlike betekenis, sowel as die simboliese betekenis van wat jy sien – die figuurlike betekenis.

VERGELYKING VAN BRONNE

Vergelyking van inligting uit verskillende bronne: Wanneer jy gevra word om inligting uit bronne te vergelyk, hetsy dit ooreenkomste of verskille is, word daar van jou verwag om inligting uit beide bronne in te samel wat met mekaar ooreenstem of verskil.

- Byvoorbeeld, jy sal sê "Bron A sê ..." en "Bron B bevestig dit deur

sê ...". Die puntetoekenning sal soos volg wees:

Bron A sê...

Bron B bevestig dit deur te sê... ✓✓

Onthou, dit is belangrik dat jy 'n skakel in beide bronne vind om te vergelyk. As die puntetoekenning (2x2) (4) is, vergelyk jy deur Twee vergelykende antwoorde te verskaf.

PARAGRAAFSKRYWE

- Onthou om slegs EEN paragraaf te skryf.
- 'n Paragraafvraag sal jou altyd opdrag gee om die inligting in die relevante bronne te gebruik, asook jou eie kennis om 'n paragraaf te skryf.
- Dit beteken dat jy die bronne lees en ontleed en sien watter inligting/bewyse hulle aan jou gee oor die sleutelvraag.
- Gebruik die inligting in die bronne om jou te lei om die vraag te beantwoord.

WENKE: BRONGEBASEERDE VAARDIGHEDE

- Die 'eie kennis' moet slegs gebruik word om jou te help om uit te brei oor die inligting wat die bron gee.

OPSTEL AFDELING

Skryfraamwerk: Struktureer 'n paragraaf deur gebruik te maak van die "PEEL"-metode

'n Geskiedenis-opstel moet bestaan uit

1. 'n Inleiding
2. 'n Reeks paragrawe - Gebruik "PEEL"-metode
3. 'n Gevolgtrekking

P = PUNT	Die openingsin van jou paragraaf moet 'n duidelike stelling of punt maak.
E = VERDUIDELIK	Die volgende paar sinne in jou paragraaf moet die punt wat jy gemaak het, verduidelik.
E = BEWYSE	Die volgende paar sinne moet bewys lewer om die stelling [punt] wat jy hierbo gemaak het, te ondersteun. Dit sal die datums, besonderhede, feite, syfers van die lees van jou handboek en bronmateriaal wees.
L = SKAKEL	Aan die einde van jou paragraaf moet jy terug verwys na die opstelvraag en/of voortgaan na die volgende paragraaf.

Geskiedenis: Opstel-skryfraamwerk

Hierdie skryfraamwerk sal jou help om jou antwoorde op die opstelvrae te struktureer

Vraag: (Skryf die opstelvraag in die spasie hieronder)

- Onderstreep die sleutel 'instruksie' woorde?
- Enige terme/name/datums moet verduidelik word.

Inleiding: (Skryf jou inleiding hieronder)

- Jou inleiding moet direk aansluit by die vraag wat gevra is.

PARAGRAAF[we]:

PUNT: Het jy jou stelling (punt) gemaak?

VERDUIDELIKING: Ontwikkeling/verduideliking van stelling?

BEWYSE om jou argument te ondersteun.

- 1.
- 2.
- 3.

Skakel aan by die argumentslyn.

AFSLUITING:

ONDERWERP: Swart Bewussynsbeweging

STEVE BIKO EN DIE SB FILOSOFIE

Aard en doelwitte van die Swartbewussyn

Die rol van Steve Biko met die klem op sy idees en skrywe

Die Swartbewussynsbeweging (SBB)

Die uitdaging deur die Swartbewussyn tot die staat

Die 1976 Soweto Opstand: Verwys kortliks na die SBB se invloed op studente

Die nalatenskap van die SB op Suid-Afrikaanse politiek.

Sleutelbegrippe:

Konsepte	Definisie
Swartbewussyn	Die Filosofie wat Swart trots voorgestaan het en bevryding vir alle Swartes wou hê
Bewusmaking	Verhoog die vlak van bewustheid
Durban Oomblik	Die staking deur die kroningsbaksteen- en teëlfabriek wat deur die SB beïnvloed is
Onderrigmedium	'n Taal wat gebruik word vir onderrig en leer.
Opstand	'n Daad van verzet of rebellie
Bevryding/Swart Teologie	Teologie wat gefokus het op die ongeregthede van die armes
Bantoe Onderwys	'n Apartheidstelsel van onderwys wat Swartes aan minderwaardige onderwys blootgestel het
Ideologie	'n Geloofstelsel. 'n Stel idees wat jou optrede vorm
Betoging van die burgerlike samelewing	Teenkanting teen regeringsbeleid deur gewone lede van die samelewing
Weerstand	Wanneer 'n groep of selfs een persoon teen oorheersing saamstaan

Swart Kommunalisme

'n Ekonomiese beleid gebaseer op die beginsel van deling en beklemtoon gemeenskaplike eienaarskap van eiendom en rykdom.

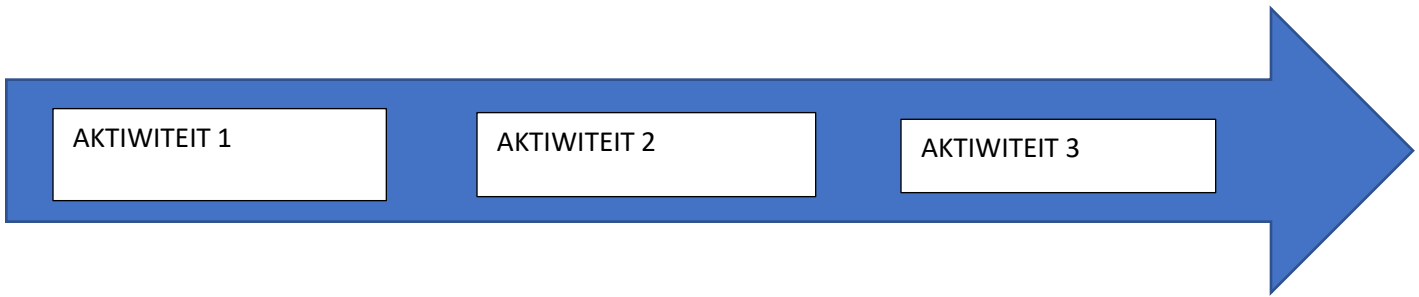
AKTIWITEIT

Voorbeelde van hoe opstelle gevra kan word:

Tot watter mate...?

Stem jy saam met die stelling...?

Bespreek krities ...?

<p>Verduidelik tot watter mate Steve Biko en die Swartbewussyn 'n beduidende rol gespeel het in die mobilisering van swart Suid-Afrikaners teen die Apartheidsregime gedurende die 1970s.</p> <p>Ondersteun jou argument met relevante bewyse.</p>	<p>“Steve Biko en die filosofie van die Swartbewussyn het 'n groot rol gespeel in die herlewing van politieke aktivisme en organisasies in Suid-Afrika in die 1970's.”</p> <p>Stem jy hiermee saam verklaring? Gebruik relevant bewyse om jou te ondersteun argumentasielyn.</p>	<p>Bespreek krities hoe die filosofie van die Swartbewussyn die Soweto-opstand van 1976 beïnvloed het.</p> <p>Gebruik relevante bewyse om ondersteun jou lyn van argument.</p>
---	---	---

Moontlike antwoorde

Aktiwiteit 1

Verduidelik tot watter mate Steve Biko en die Swartbewussyn 'n beduidende rol gespeel het in die mobilisering van swart Suid-Afrikaners teen die Apartheidsregime gedurende die 1970's

Ondersteun jou argument met relevante bewyse.

Hoe skryf ek 'n inleiding vir 'n vraag wat vereis dat jy tot watter mate verduidelik	
Stap 1	<p>Lees die stelling sorgvuldig en onderstreep die belangrike woorde of frases.</p> <p><i>Verduidelik tot watter mate <u>Steve Biko en die Swartbewussyn 'n beduidende rol gespeel het in die mobilisering van swart Suid-Afrikaners teen die Apartheidsregime gedurende die 1970's</u></i></p> <p><i>Ondersteun jou argument met relevante bewyse.</i></p>
Gebruik die "PVBS" metode	
Stap 2 Dit is jou Punt	Die vraag vereis van jou om te verduidelik tot hoe 'n mate jy die idee/argument ondersteun. Jy kan die stelling tot 'n groot mate of mindere mate ondersteun.
Stap 3 Dit is jou Verduideliking	Ondersteun jou antwoord met 'n goeie, relevante verduideliking of rede - verkieslik in een of twee sinne.
Stap 4 Dit is jou Bewyse	Ondersteun jou punt met relevante historiese feite/inhoud.
Stap 5 Dit is jou Skakel	Struktureer jou paragrawe en bou effektiewe verbindings tussen hulle – wat jou sal toelaat om 'n argument te ontwikkel en te behou.

PUNT	Steve Biko en die Swartbewussyn het in 'n groter mate 'n beduidende rol gespeel in die mobilisering van swart Suid-Afrikaners teen die Apartheidsregime gedurende die 1970's. Hierdie opstel verduidelik hoe die rol van Steve Biko, die Swartbewussynsbeweging (SBB), die uitdagings wat die staat in die gesig gestaar het, die rol van die Soweto-opstand en die nalatenskap van die Swartbewussyn in die 1970's gespeel het.
VERDUIDELIKING	

UITBREIDING

- Die Sharpeville-slagting (1960) het gelei tot die verbanning van die ANC en PAC
- Het gelei tot 'n stilte (vakuum) van politieke aktiwiteit en opposisie teen die Apartheidsregering
- SBB het na vore gekom om die vakuum te vul
- Steve Biko en ander leiers het van NUSAS weggebreek en SASO gevorm
- SASO het gefokus op studente by tersiêre instellingstudente. Verskeie universiteite en kolleges is gestig na die aanvaarding van die uitbreiding van die Wet op Universiteitsonderwys van 1959.
- SB is 'n ideologie wat beplan om die swart gemeenskap te vul met 'n nuutgevonde trots op hulself, hul pogings, hul waardestelsel, hul kultuur en hul lewensuitkyk (wat 'n gevoel van trots, selfstandigheid en selfagting by swart Suid-Afrikaners ingeboesem het)
- Stigting van SASO (na NUSAS)
- Vorming van Black Peoples Convention (BPC) as 'n politieke voertuig vir SB-idees.
- Nadat dit vir die studente en SASM vir diegene op skool gevestig is, wou SB-volgelinge 'n breër en groter stem hê om die eise en aspirasies van Swart mense te verwoord.
- Invloed van BC deur SASO uitgebrei na arbeid wat gelei het tot die beroemde staking deur die teël- en fabriekswerkers in Durban (Durban Moment)
- Vorming van BAWU
- Dit was 'n waterskeidingsomblik in vakbondwese in Suid-Afrika, want ná sy gebeurtenis sou baie soortgelyke betogings in Suid-Afrika plaasvind.
- Steve Biko sou na King William's Town verban word en dit het gelei tot die verskuifde fokus na Swart Gemeenskapsprojekte
- SB en die Swart Gemeenskapsprojekte – vir selfbemaagtiging
- Om vir hulself projekte aan te pak bv. Die Zanempilo Gemeenskapsentrum
- Verskeie projekte en trustfondse is gestig om die geloof te verskans dat swartes selfvoorsiening kan bereik
- Afrikaans het vrugbare grond gelê vir die Soweto-opstand
- Die Soweto-opstand (16 Junie 1976)

- Al was die regering uiteindelik gedwing om afstand te doen van sy taalbeleid, het die moorde, arrestasies en tronkstraf voortgegaan
- Baie jong Suid-Afrikaners het die land verlaat om aan te sluit by die ANC en die PAC in ballingskap.

Afsluiting

Gebaseer op die bewyse wat in hierdie opstel aangebied word, is dit duidelik dat Steve Biko en die Swartbewussyn 'n beduidende rol gespeel het in die mobilisering van swart Suid-Afrikaners teen die Apartheids regime gedurende die 1970's.

- Herhaal die hoofpunt wat in jou inleiding geneem is deur ander woorde te gebruik
- Moenie nuwe inligting aanbied nie.
- Bied een of twee algemene sinne aan wat jou argument akkuraat opsom en wat die hoofpunt ondersteun.

Aktiwiteit 2

Steve Biko en die filosofie van Swart Bewussyn het 'n groot rol gespeel in die herlewing van politieke aktivisme en organisasies in Suid-Afrika in die 1970's.

Stem jy saam met hierdie stelling? Gebruik relevante bewyse om jou argument te ondersteun

Hoe skryf ek 'n inleiding vir 'n vraag wat vereis dat jy tot watter mate verduidelik	
Stap 1	<p>Lees die stelling sorgvuldig en onderstreep die belangrike woorde of frases.</p> <p>Steve Biko en die filosofie van Swart Bewussyn het 'n groot rol gespeel in die herlewing van politieke aktivisme en organisasies in <u>Suid-Afrika</u> in die 1970's.</p> <p>Stem jy saam met hierdie stelling? Gebruik relevante bewyse om jou argument te ondersteun</p>
Gebruik die "PVBS" metode	
Stap 2 Dit is jou Punt	<p>Hierdie vraag vra of jy saamstem met die gegewe stelling.</p> <p>Jy kan ten volle saamstem, gedeeltelik saamstem of nie saamstem met die stelling nie</p>

Stap 3 Dit is jou Verduideliking	Ondersteun jou antwoord met 'n goeie, relevante verduideliking of rede - verkieslik in een of twee sinne.
Stap 4 Dit is jou Bewyse	Ondersteun jou punt met relevante historiese feite/inhoud.
Stap 5 Dit is jou Skakel	Struktureer jou paragrafe en bou effektiewe verbindings tussen hulle – wat jou sal toelaat om 'n argument te ontwikkel en te behou.

Inleiding

PUNT	Hierdie opstel stem ten volle saam met die stelling dat Steve Biko en die filosofie van Swart Bewussyn 'n groot rol gespeel het in die mobilisering van swart Suid-Afrikaners teen die Apartheidsregime gedurende die 1970's. Dit is gedoen deur die rol van Steve Biko, die Swartbewussynsbeweging, die rol van die Soweto-opstand en die nalatenskap van die Swart Bewussyn.
VERDUIDELIKING	

UITBREIDING

- Politieke vakuum wat gelaat is deur die verbod op bevrydingsbewegings (die African National Congress en die Pan Africanist Congress of Azanian) het die weg oopgemaak vir die stigting van die SBB
- Ervarings van Biko en ander binne wit oorheersde organisasies soos NUSAS en die University Christian Movement
- Steve Biko en ander leiers het van NUSAS weggebreek en SASO gestig omdat die gevoel was dat NUSAS nie strk genoeg standpunt ingeneem het in sy stryd teen die ongeregthede wat die Swart Studente gely het nie.
- SASO het op tersiêre instellingstudente gefokus. Verskeie universiteite en kolleges is gestig na die aanvaarding van die uitbreiding van die Wet op Universiteitsonderwys van 1959. Onder die universiteite wat vrugbare grond vir die verspreiding van die SB-ideologie sou wees, was die volgende: Universiteit van Durban Westville, Fort Hare Universiteit, Universiteit van Zoeloeland Universiteit van die Noorde, Turfloop
- Verskeie organisasies en vakbonde is gestig deur die invloed van die SB en SASO om druk uit verskeie rigtings op die regering uit te oefen (Union of African Journalists, Black Allied Workers Union, Black Parents Association en andere)
- Vorming van Black Peoples Convention as 'n politieke voertuig vir SB-idees. Nadat SASO vir die studente en SASM vir diegene op skool gevestig is, wou SB-volgelingen 'n breër en groter stem hê om die eise en aspirasies van Swart mense te verwoord.

- Invloed van BC deur SASO uitgebrei na arbeid wat gelei het tot die beroemde staking deur die teël- en fabriekswerkers in Durban (Durban Moment)
- Dit was 'n waterskeidingsoomblik in vakbondwese in Suid-Afrika, want ná sy gebeurtenis sou baie soortgelyke betogings in Suid-Afrika plaasvind.
- Steve Biko sou na King William's Town verban word en dit het gelei tot die verskuifde fokus na Swart Gemeenskapsprojekte
- Om vir hulself projekte aan te pak bv. Die Zanempilo Gemeenskapsentrum
- Verskeie projekte en trustfondse is gestig om die geloof te verskans dat swartes selfvoorsiening kan bereik
- Die rol van SASM en die Soweto Studenteraad in die 1976 Soweto-opstand
- Meer onderdrukkende wette is aangeneem en die anti-apartheidsorganisasies met bande met die Swartbewussyn is verbied (SASO, SASM, BPC EN SSRC)
- Biko is in 1977 weer in hegtenis geneem en is later in polisie-aanhouding dood
- Die idees waarvoor Biko gestaan het, het sy dood voortgegaan en dit was in ooreenstemming met sy stelling dat `Dit is beter om te sterf vir 'n idee wat sal lewe, as om te lewe vir 'n idee wat sal sterf`
- Gevolgtrekking: Kandidate moet hul argument opsom met 'n relevante gevolgtrekking.

Afsluiting

Die bewyse wat in hierdie opstel aangebied word, bevestig duidelik die stelling dat dit duidelik is dat Steve Biko en die Swartbewussyn 'n groot rol gespeel het in die mobilisering van swart Suid-Afrikaners teen die Apartheidsregime gedurende die 1970's.

- Herhaal die hoofpunt wat in jou inleiding geneem is deur ander woorde te gebruik
- Moenie nuwe inligting aanbied nie.
- Bied een of twee algemene sinne aan wat jou argument akkuraat opsom en wat die hoofpunt ondersteun.

Aktiwiteit 3

Bespreek krities hoe die filosofie van Swart Bewussyn die Soweto-opstand van 1976 beïnvloed het.

Gebruik relevante bewyse om jou argument te ondersteun

Hoe skryf ek 'n inleiding vir 'n vraag wat vereis dat jy tot watter mate verduidelik	
Stap 1	Bespreek krities hoe die filosofie van Swart Bewussyn die Soweto-opstand van 1976 beïnvloed het.
Gebruik die "PVBS" metode	

Stap 2 Dit is jou Punt	Hierdie vraag vra jou om te verduidelik hoeveel jy die idee/argument wat gestel word ondersteun.
Stap 3 Dit is jou Verduideliking	Ondersteun jou antwoord met `n goeie, relevante verduideliking of rede - verkieslik in een of twee sinne.
Stap 4 Dit is jou Bewyse	Ondersteun jou punt met relevante historiese feite/inhoud.
Stap 5 Dit is jou Skakel	Struktureer jou paragraawe en bou effektiewe verbindings tussen hulle – wat jou sal toelaat om `n argument te ontwikkel en te behou.

Inleiding

PUNT	Mens kan saamstem dat die filosofie van Swart Bewussyn die Soweto-opstand van 1976 beïnvloed het. Die rol van Steve Biko, die Swart Bewussynsbeweging, die uitdagings wat die staat in die gesig gestaar het, en die nalatenskap van die Swartbewussyn het die Soweto-opstand van 1976 beïnvloed.
VERDUIDELIKING	

UITBREIDING

- Politieke vakuum wat gelaat is deur die verbod op bevrydingsbewegings (die African National Congress en die Pan Africanist Congress of Azanian) het die weg oopgemaak vir die stigting van die SBB
- Ervarings van Biko en ander binne wit geleide organisasies soos NUSAS en die University Christian Movement
- Steve Biko en ander leiers het van NUSAS weggebreek en SASO gestig omdat die gevoel was dat NUSAS nie strk genoeg standpunt ingeneem het in sy stryd teen die ongeregthede wat die Swart Studente gely het nie.
- SASO het op tersiêre instellingstudente gefokus. Verskeie universiteite en kolleges is gestig na die aanvaarding van die uitbreiding van die Wet op Universiteitsonderwys van 1959. Onder die universiteite wat vrugbare grond vir die verspreiding van BC ideologie sou wees, was die volgende: Universiteit van Durban Westville, Fort Hare Universiteit, Universiteit van Zoeloeland Universiteit van die Noorde, Turfloop
- Verskeie organisasies en vakbonde is gestig deur die invloed van SB en SASO om druk uit verskeie rigtings op die regering uit te oefen (Union of African Journalists, Black Allied Workers Union, Black Parents Association en andere)

- Vorming van Black Peoples Convention as 'n politieke voertuig vir SB-idees. Nadat SASO vir die studente en SASM vir diegene op skool gevestig is, wou SB-volgelinge 'n breër en groter stem hê om die eise en aspirasies van Swart mense te verwoord.
- Invloed van BC deur SASO uitgebrei na arbeid wat gelei het tot die beroemde staking deur die teël- en fabriekswerkers in Durban (Durban Moment)
- Dit was 'n waterskeidingsomblik in vakbondwese in Suid-Afrika, want ná sy gebeurtenis sou baie soortgelyke betogings in Suid-Afrika plaasvind.
- Steve Biko sou na King William's Town verban word en dit het gelei tot die verskuifde fokus na Swart Gemeenskapsprojekte
- Om vir hulself projekte aan te pak bv. Die Zanempilo Gemeenskapsentrum
- Verskeie projekte en trustfondse is gestig om die geloof te verskans dat swartes selfvoorsiening kan bereik
- Die rol van SASM en die Soweto Studenteraad in die 1976 Soweto-opstand
- Meer onderdrukkende wette is aangeneem en die anti-apartheidsorganisasies met bande met die Swartbewussyn is verbied (SASO, SASM, BPC EN SSRG)
- Biko is in 1977 weer in hegtenis geneem en is later in polisie-aanhouding dood
- Die idees waarvoor Biko gestaan het, het sy dood voortgeleef en dit was in ooreenstemming met sy stelling dat `Dit is beter om te sterf vir 'n idee wat sal lewe, as om te lewe vir 'n idee wat sal sterf`
- Gevolgtrekking: Kandidate moet hul argument opsom met 'n relevante gevolgtrekking.

Afsluiting

Mens kan saamstem dat die filosofie van Swartbewussyn die Soweto-opstand van 1976 beïnvloed het deur die rol van Steve Biko, die Swart Bewussynsbeweging, die uitdagings wat die staat in die gesig gestaar het, en die nalatenskap van die Swart Bewussyn.

- Herhaal die hoofpunt wat in jou inleiding geneem is deur ander woorde te gebruik
- Moenie nuwe inligting aanbied nie.
- Bied een of twee algemene sinne aan wat jou argument akkuraat opsom en wat die hoofpunt ondersteun.

P.W Botha se Hervormings

United
Democratic Front
(UDF)

Kongres van die
Suid-Afrikaanse
Vakbond
(COSATU)

Massa
Demokratiese
Beweging (MDM)

Beëindig
dienspligveldtog
(ECC) Black Sash
(Vrouebeweging)

SLEUTELBEGRIPE

KONSEPTE	BETEKENIS
Hervormings	Implementeer Grondwetlike veranderinge sonder om werklik weg te beweeg van die hoofgedagte
Referendum	'n Spesiale verkiesing wat deur die regering gehou word sodat almal of spesifieke groepe rakende 'n kwessie kan stem.
Totale aanslag	Botha het geglo daar was 'n totale kommunistiese aanval op Suid-Afrika van buite en binne die land
Totale strategieë	Botha se beleid om geringe hervormings aan die apartheidstelsel aan te bring om steeds alle opposisie te onderdruk.

VRAAG 1: HOE HET DIE MASS DEMOCRATIC MOVEMENT (MDM) IN DIE 1980's OP PW BOTHA SE 'HERVORMINGS' GEREAGEER?

BRON 1A

Die bron hieronder is deur S Dubow, 'n geskiedkundige, geskryf. Dit verduidelik die toestand in Suid-Afrika wat in 1989 tot die stigting van die Mass Democratic Movement (MDM) gelei het.

Die Mass Democratic Movement (MDM) was 'n los alliansie van anti-apartheidsgroepe wat in 1988 gevorm is toe die apartheidsregering beperkings op die United Democratic Front (UDF) en ander aktiviste-organisasies gelê het. Die MDM, wat uit UDF- en African National Congress (ANC)-ondersteuners bestaan het, het toe verrys as 'n selfs breër, meer vormlose (ongestruktureerde) front om teen apartheid weerstand te bied. Hulle het sterk bande met die Congress of South African Trade Unions (COSATU) gehad. Die feit dat die MDM geen permanente struktuur gehad het nie, het dit vir die regering moeilik gemaak om 'n verbod op hulle aktiwiteite te plaas.

COSATU het in Julie 1989 die voortou geneem en 'n beroep op die MDM gedoen vir ondersteuning van 'n landswye uittartingsveldtog van verset teen segregasie in hospitale, strande en openbare vervoer. Die gevolg was ses weke van uitdagende (ongehoorsame) aktiwiteite met vrywilligers wat doelbewus aanstootlike wette verbreek het en die tronke volgemaak het.

Daar is ook besluit om 'n massiewe werker-wegblyery (werkerafwesigheid) te organiseer om minagting (ontevredenheid) te toon vir die driekamerverkiesings wat op 6 September 1989 sou plaasvind; meer as 3 miljoen werkers het ag geslaan (gehoorsaam) op die oproep. Die veldtog is in middel September gestop toe die regering, met De Klerk wat die leiding geneem het, ingestem het om 'n nuwe era van konstitusionele onderhandelinge met die ANC te betree.

[Uit *Apartheid, 1948–1994* deur S Dubow]

1.1 Verwys na Bron 1A.

- 1.1.1 Waarom, volgens die bron, is die MDM in 1988 gestig? (1 x 1) (1)
- 1.1.2 Identifiseer DRIE organisasies in die bron wat deel van die MDM was. (3 x 1) (3)
- 1.1.3 Verduidelik waarom die MDM as 'n ongestruktureerde front in die stryd teen apartheid opgetree het. (1 x 2) (2)
- 1.1.4 Definieer die term *uittartingsveldtog* in jou eie woorde. (1 x 2) (2)
- 1.1.5 Waarom het die MDM besluit om 'n werker-wegblyery teen die driekamerverkiesings wat op 6 September 1989 sou plaasvind, te organiseer? (1 x 2) (2)

BRON 1B

Die bron hieronder is geneem uit 'n koerantartikel met die titel 'South African Crackdown Defeating Apartheid Defiance Campaign' ('Suid-Afrikaanse Ingryping Onderdruk Apartheidsversetveldtog') wat op 31 Augustus 1989 in *The Washington Post* verskyn het.

Die burgerlike ongehoorsaamheidsveldtog en uittarting (uitdaging) van beperkings deur Suid-Afrikaanse swartes, wat al byna 'n maand aan die gang was, het begin momentum verloor as gevolg van 'n intensiewe landswye ingryping deur die polisie en 'n skerp toename in aanvalle op anti-apartheidsaktiviste deur wit vigilantes.

Terwyl leiers van die veldtog vandag plegtig verklaar het dat hulle hulle weerstand in die laaste week voor volgende Woensdag se gesegeerde verkiesings vir die Parlement gaan verskerp, het die polisie ingetree en die verbanning van protesvergaderings en die arrestasie van swart nasionaliste en hulle liberale wit ondersteuners verskerp in, wat hulle gesê het, 'n poging was om die ontwrigting van die verkiesings te voorkom.

Mary Burton, die wit president van die Black Sash anti-apartheidsgroep vir vroue, en Dorothy Boesak, die vrou van Eerwaarde Allan Boesak, president van die Wêreldbond van Gereformeerde Kerke, is ook gearresteer. Die vroue het probeer om 'n optog te reël na die Britse Ambassade, wat op die terrein van Suid-Afrika se Parlement geleë is, om 'n beroep op die Britse Eerste Minister, Margaret Thatcher, te doen om as bemiddelaar op te tree namens swart kinders wat vir beweerde veiligheidsmisdrywe aangehou is.

'n Poging deur swartes om bussegregasiewette in Pretoria te minag, is meesal deur die arrestasie van ongeveer 'n dosyn betogers gedwarsboom (verhinder) voordat hulle in die busse vir slegs wittes kon klim, en planne om 'n veldtog vir 'alle skole vir alle mense' te begin, waar swart ouers sou probeer het om hulle kinders in skole slegs vir wittes in te skryf, het nie plaasgevind nie.

[Uit *The Washington Post*, 31 Augustus 1989]

- 1.2 Lees Bron 1B.
- 1.2.1 Gee TWEE redes waarom die burgerlike ongehoorsaamheidsveldtog en uittarting van beperkings deur Suid-Afrikaanse swartes, wat al byna 'n maand aan die gang was, begin het om teen Augustus 1989 momentum te verloor. (2 x 1) (2)
- 1.2.2 Verduidelik waarom MDM-leiers van die ongehoorsaamheidsveldtog besluit het om 'n week voor die verkiesings vir die Parlement in September 1989 hulle weerstand te verskerp. (2 x 2) (4)
- 1.2.3 Lewer kommentaar op die implikasie van die optog deur Mary Burton en Dorothy Boesak vir Britse ingryping in Suid-Afrikaanse sake. (1 x 2) (2)
- 1.2.4 Gee TWEE protesaksies, in die bron genoem, wat as gevolg van arrestasies of ander beperkings op MDM-aktiviste nie kon plaasvind nie. (2 x 1) (2)

BRON 1C

Die bron hieronder is geneem uit 'n koerantartikel wat op 14 September 1989 in *The Washington Post* verskyn het. Dit beskryf in hooftrekke die gebeure wat op 13 September 1989 ontvou het gedurende die vredesoptog, wat deur die Mass Democratic Movement (MDM) in Kaapstad gehou is.

Meer as 20 000 anti-regeringsbetogers van alle rasse het vandag Kaapstad se hoofstraat gevul in 'n 'optog vir vrede'. Burgerregteleiers het gesê dit toon die waardeloosheid (nutteloosheid) van noodregulasies (wette) wat gewoonlik sulke uitdrukkings van politieke meningsverskille (konflik) verbied. Die optog, wat sonder enige voorval verloop het, was een van die grootstes wat al ooit in Suid-Afrika gehou is en die enigste een wat in die laaste jare 'n amptelike regeringskwytskelding (afstand doen) van meer as 'n dosyn noodregulasies ontvang het waaronder dit vooraf verban of met geweld opgebreek kon word. Eerwaarde Allan Boesak, wat saam met die Anglikaanse Aartsbiskop Desmond Tutu, die optog van 'n myl lank gelei het, het aan die juigende ondersteuners by die Stadsaal belowe dat die anti-apartheidsbeweging se sesweek-veldtog van uitdaging (uittarting) sou voortgaan 'so lank as wat ons mense nie toegelaat word om vir 'n regering van ons keuse te stem nie'.

Swart, wit en Kleurling-, of gemengde ras-optoggers het vandag in 'n golf in die stad se breë Adderleystraat afbeweeg terwyl hulle 'We Shall Overcome' en ander vryheidslidjies gesing het in 'n uitstorting (uitbarsting) wat mens aan die Amerikaanse burgerregtebeweging in die 1960's laat dink het. Optoggers het die banier van die verbode African National Congress en ander embleme van rewolusie gedra, en het openlik 'n beroep gedoen vir die omverwerping van die regering. Hulle het met die menigte (baie) wette teen politieke meningsverskille (onenyheid) gespot (grap gemaak daarvan) wat op enige ander tyd in die laaste drie jaar feitlik verseker streng ingryping deur die polisie sou uitgelok het.

... Tutu, met 'n laventelkleurige (pers) ampsgewaad, het stralend aan die skare gesê: 'Vandag is 'n dag waarop ons, die mense, 'n groot oorwinning vir regverdigheid en vrede behaal het.'

[Uit *The Washington Post*, 14 September 1989]

- 1.3 Bestudeer Bron 1C.
- 1.3.1 Identifiseer enige TWEE redes in die bron wat die beste beskryf waarom die vredesoptog as 'n sukses beskou kan word. (2 x 1) (2)
- 1.3.2 Wat, dink jy, het die apartheidsregering van daardie tyd beïnvloed om nie geweld te gebruik om die vredesoptog op te breek nie? (2 x 2) (4)
- 1.3.3 Verduidelik die term *noodregulasies* in die konteks van die apartheidsregering se poging om anti-apartheidsbetogings te beheer. (1 x 2) (2)
- 1.3.4 Haal bewyse uit die bron aan wat toon dat die optoggangere sommige aksies van die Amerikaanse Burgerregtebeweging nagemaak (gekopieer) het. (1 x 2) (2)

BRON 1D

Die foto hieronder (fotograaf onbekend) is op 13 September 1989 geneem. Dit toon 'n gedeelte van die skare wat aan die vredesoptog deelgeneem het wat deur die Mass Democratic Movement (MDM) georganiseer is, met Allan Boesak, een van hulle leiers, sigbaar.

[Uit *Images of Defiance: South African Resistance Posters of the 1980s*]

Allan Boesak

Vrede in ons stad
Stop die moorde

UDF

- 1.4 Gebruik Bron 1D.
- 1.4.1 Waaron, dink jy, is hierdie foto op 13 September 1989 geneem? (2 x 2) (4)
- 1.4.2 Verduidelik die bruikbaarheid van hierdie bron vir 'n historikus wat die vredesoptog op 13 September 1989 bestudeer. (2 x 2) (4)
- 1.5 Verwys na Bron 1C en 1D. Verduidelik hoe die bewyse in Bron 1D die inligting in Bron 1C ondersteun ten opsigte van die gebeure wat gedurende die vredesoptog wat deur die MDM op 13 September 1989 georganiseer is, ontvou het. (2 x 2) (4)
- 1.6 Gebruik die inligting in die relevante bronne en jou eie kennis en skryf 'n paragraaf van ongeveer AGT reëls (ongeveer 80 woorde) om te verduidelik hoe die MDM op PW Botha se 'hervormings' in die 1980's gereageer het. (8)
- [50]**

ANTWOORDE

VRAAG 1: HOE HET DIE MASS DEMOCRATIC BEWEGING (MDM) IN DIE 1980's OP PW BOTHA SE 'HERVORMINGS' GEREAGEER?

1.1

1.1.1 *[Onttrekking van bewyse uit Bron 1A -V1]*

- '... toe die apartheidsregering beperkings op die United Democratic Front (UDF) en ander aktiviste-organisasies gelê het.' (1 x 1) (1)

1.1.2 *[Onttrekking van bewyse uit Bron 1A -V1]*

- 'United Democratic Front/ (UDF)'
  - 'African National Congress/ (ANC)'
  - 'Congress of South african Trade Unions/(COSATU)
- (3 x 1) (3)

1.1.3 *[Interpretasie van bewyse uit Bron 1A -V2]*

- Om 'n groter spektrum formasies in die stryd teen apartheid te hê
- Om dit vir die apartheidsregering moeilik te maak om hulle aktiwiteite te verban/ te voorkom dat aktiviste deur die apartheidsregering gearresteer word
- Om die stryd teen apartheid as 'n verenigde front meer intens te maak
- Om die Kongresalliansiebeweging in alle sektore van die samelewing te verenig om die apartheidsregime te laat oorgee
- Enige ander relevante antwoord (enige 1 x 2) (2)

1.1.4 *[Definisie van 'n term uit Bron 1A -V1]*

- Vreedsame/nie-geweldadige/ geweldadige protesaksie wat spesifiek op die ondermyning van segregasiewette gemik is
- Optrede van burgerlike ongehoorsaamheid teen diskriminerende wette
- Enige ander relevante antwoord (enige 1 x 2) (2)

1.1.5 *[Interpretasie van bewyse uit Bron 1A -V2]*

- Die MDM het alle hervormings wat steeds swartes uitgesluit het, verwerp/saboteer
- Die driekamerverkiesings was steeds op segregasie gebaseer
- Om werkers te mobiliseer om weg te bly sodat besighede druk op die regering plaas
- Enige ander relevante antwoord (enige 1 x 2) (2)

1.2

1.2.1 *[Onttrekking van bewyse uit Bron 1B -V1]*

- 'intensiewe landswye ingryping deur die polisie'
  - 'skerp toename in aanvalle op anti-apartheidsaktiviste deur wit vigilantes'
- (2 x 1) (2)

- 1.2.2 *[Interpretasie van bewyse uit Bron 1B -V2]*
- Om verkiesings wat op segregasiewette gebaseer is, te verwerp
  - Stuur 'n sterk boodskap dat die verkiesings van die driekamerparlement nie aanvaar sou word nie
  - Om met burgerlike ongehoorsaamheid voort te gaan
  - Om die apartheidsregering te verswak en diskrediteer
  - Enige relevante antwoord (enige 2 x 2) (4)
- 1.2.3 *[Interpretasie van bewyse uit Bron 1B -V2]*
- Om segregasiewette in Suid-Afrika aan die internasionale wêreld te onthul
  - Om die Suid-Afrikaanse regering te wys dat die MDM alle weë sal gebruik om hervormings te verwerp
  - Ondersteuning van die Britse regering te kry/Suid-Afrika was deel van die Britse Statebond
  - Om swart kinders wat aangehou is se stemme te verteenwoordig
  - Enige ander relevante antwoord (enige 1 x 2) (2)
- 1.2.4 *[Onttrekking van bewyse uit Bron 1B -V1]*
- 'om bussegregasiewette te minag'
  - 'om 'n veldtog vir 'alle skole vir alle mense' te begin' (2 x 1) (2)
- 1.3
- 1.3.1 *[Onttrekking van bewyse uit Bron 1C -V1]*
- 'Meer as 20 000 anti-regeringsbetogers van alle rasse het vandag Kaapstad se hoofstraat gevul'
  - 'Burgerregteleiers het gesê dit toon die waardeloosheid (nutteloosheid) van noodregulasies (wette)'
  - 'Die optog, wat sonder enige voorval verloop het'
  - 'was een van die grootstes wat al ooit in Suid-Afrika gehou is'
  - 'die enigste een wat in die laaste jare 'n amptelike regeringskwytskelding (afstand doen) van meer as 'n dosyn noodregulasies ontvang het'
  - 'Vandag is die dag waarop ons, die mense, 'n groot oorwinning vir regverdigheid en vrede behaal het' (enige 2 x 1) (2)
- 1.3.2 *[Interpretasie van bewyse uit Bron 1C -V2]*
- De Klerk, as nuwe leier van die Nasionale Party, wou wys dat hy besig was om die land op 'n oorgang na demokrasie te plaas
  - De Klerk het 'n meer liberale benadering tot optogte gehad om sy bedoeling om te verander/ hervorming, te toon
  - Om negatiewe publisiteit te voorkom en om Suid-Afrika se reputasie internasionaal te versterk
  - Die vryheidstryd het verskerp tot so 'n mate dat die apartheidsregering gewillig was om met die vryheidsbeweging te onderhandel
  - Enige ander relevante antwoord (enige 2 x 2) (4)

- 1.3.3 *[Verduideliking van 'n historiese term uit Bron 1C -V2]*
- Noodwette/tydelike wette wat deur die apartheidsregime aangeneem is om politieke aktiwiteite te beheer wat deur die vryheidsbeweging teen diskriminerende wette georganiseer is
  - Spesiale maatreëls wat deur die apartheidsregering toegepas is om enige teenstand en verset daarteen te onderdruk
  - Spesiale wette wat spesifieke uitdrukkings om 'n politieke opset te verwerp, verbied
  - Enige ander relevante antwoord (enige 1 x 2) (2)
- 1.3.4 *[Onttrekking van bewyse uit Bron 1C -V1]*
- 'Swart, wit en Kleurling-, of gemengde ras-optoggers het vandag in 'n golf
  - "'We Shall Overcome" en ander vryheidsliedjies gesing het in uitstorting wat mens aan die Amerikaanse burgerregtebeweging in die 1960s laat dink het' (enige 1 x 2) (2)
- 1.4
- 1.4.1 *[Analise van Bron 1D -V2]*
- Om 'n unieke optog te dek/ dokumenteer, die eerste van sy soort wat in SA deur die apartheidsregime toegelaat is
  - Om die menigte veelrassige mense wat die vredesoptog bygewoon het, te toon
  - Om die protesaksie wat deur die MDM georganiseer is, te beklemtoon en deur Dr Allan Boesak ondersteun is
  - Om die sukses van die MDM met die organisering van die vredesoptog te toon wat deur baie mense bygewoon is
  - Om die ondersteuning van mense regdeur die wêreld te kry om eensgesindheid met die vryheidstryd te toon
  - Om die eise van die mense aan te dui
  - Enige ander relevante antwoord (enige 2 x 2) (4)
- 1.4.2 *[Bepaal die bruikbaarheid van Bron 1D -V3]*
- Die bron is BRUIKBAAR want:**
- As 'n foto is dit 'n direkte bron (eerstehandse inligting)
  - Dit is op die werklike dag van die vredesoptog, 13 September 1989, geneem
  - Bewys wat die veelrassige aard/eenheid van die optoggers wat betoog het toon kan bevestig word met inligting in Bron 1C
  - Dit toon die gebeure soos dit gedurende die vredesoptog van 1989 ontvou het met Allan Boesak as een van die leiers
  - Enige ander relevante antwoord (enige 2 x 2) (4)

- 1.5 *[Vergelyking van Bron 1C en 1D om ooreenkomste vas te stel -V3]*
- Bron 1C noem dat meer as 20 000 anti-regeringsoptoggers deelgeneem het aan een van die grootste optogte wat nog ooit in SA gehou is en die foto in Bron 1D beeld die groot aantal mense wat die optog bygewoon het, uit
  - Bron 1C noem dat anti-regeringsbetogers van alle rasse aan die vredesoptog deelgeneem het en die foto in Bron 1D beklemtoon die veelrassige aard van die betogers tydens die vredesoptog
  - Bron 1C verwys na die vreedsame aard van die optog wat sonder voorval plaasgevind het en polisie-ingryping en Bron 1D toon optoggers wat vreedsaam betog sonder enige tekens van polisie teenwoordig /beide bronne verwys na die vredesoptog wat deur die MDM georganiseer is
  - Bron 1C noem dat MDM-leiers, Desmond Tutu en Allan Boesak, die optog gelei het en Allan Boesak se teenwoordigheid by die optog kan in die foto gesien word in Bron 1D
  - Bron 1C verwys na optoggers wat baniere dra en in Bron 1D kan baniere en plakkaat wat deur optoggers gedra word, gesien word
  - Enige ander relevante antwoord (enige 2 x 2) (4)

1.6 *[Interpretasie, evaluering en sintese van bewyse uit relevante bronne -V3]*

Kandidate kan die volgende aspekte by hulle antwoord insluit:

- Die MDM is in 1989 as 'n los alliansie van anti-apartheidsgroepe gevorm om die stryd teen apartheid voort te sit nadat die UDF verban is (Bron 1A)
- Die MDM het 'n burgerlike ongehoorsaamheidsveldtog ondemeem teen segregasiewette en die driekamerverkiesings van 1989 (Bron 1A)
- Die MDM het verskillende organisasies saamgebring (onder meer die verbanne organisasies) om sterker te wees (Bron 1A)
- Dit het uittartingsveldtogte georganiseer (Bron 1A)
- Die burgerlike ongehoorsaamheid en uittarting van beperkings het intensiewe polisieonderdrukking beleef (Bron 1B)
- Dit het protesaksie 'n week voor die driekamerverkiesings laat eskaleer (Bron 1B)
- Mary Burton (president van Black Sash) en Dorothy Boesak (Allan Boesak se vrou) het na die Britse ambassade aan 'n optog deelgeneem (Bron 1B)
- Dit het bussegregasie in Pretoria uitgedaag (Bron 1B)
- Dit het veldtog, 'alle skole vir alle mense', begin (Bron 1B)
- Het op 13 September 1989 die vredesoptog op gehou (Bron 1C)
- Leiers van die MDM het op oorwinning aanspraak gemaak as gevolg van die nie-inmenging van die apartheidstaat tydens die vredesoptog (Bron 1C)
- Dit het 'n veelrassige groep mense suksesvol bymekaar gebring (Bron 1C en 1D)
- Die MDM het 'n geweldlose benadering toegepas (eie kennis)
- MDM het ander aktiwiteite soos verbruikersboikotte en wegbly-aksies georganiseer (eie kennis)
- Enige ander relevante antwoord

Gebruik die volgende rubriek om punte toe te ken:

VLAK 1	<ul style="list-style-type: none"> • Gebruik bewyse op 'n baie elementêre wyse, bv. toon geen of min begrip van hoe die MDM op PW Botha se 'hervormings' in die 1980's gereageer het. • Gebruik bewyse gedeeltelik of kan nie 'n paragraaf skryf nie. 	PUNTE 0–2
VLAK 2	<ul style="list-style-type: none"> • Bewyse is meestal relevant en hou grootliks verband met die onderwerp, bv. toon begrip van hoe die MDM op PW Botha se 'hervormings' in die 1980's gereageer het. • Gebruik bewyse op 'n basiese manier om 'n paragraaf te skryf. 	PUNTE 3–5
VLAK 3	<ul style="list-style-type: none"> • Gebruik relevante bewyse, bv. toon 'n deeglike begrip van hoe die MDM op PW Botha se 'hervormings' in die 1980's gereageer het. • Gebruik bewyse baie effektief in 'n georganiseerde paragraaf en toon begrip van die onderwerp. 	PUNTE 6–8

(8)
[50

ONDERWERP: Die koms van demokrasie in Suid-Afrika

Die koms van demokrasie na Suid-Afrika

Leierskap

Onderhandelinge

Geweld

Kompromie

SLEUTELBEGRIPE

KONSEPTE	BETEKENIS
Ballingskap	Verdryf uit jou geboorteland, meestal om politieke of korrektiewe redes.
Noodtoestand	'n Situasië van nasionale gevaar of ramp waarin 'n regering normale grondwetlike prosedures opskort om beheer te herwin.
Onderhandeling	Bespreking wat daarop gemik is om 'n ooreenkoms te bereik.
Resolusie	'n Besluit om iets te doen of nie te doen nie.
Referendum	'n Algemene stemming deur die kiesers oor 'n enkele politieke vraag wat na hulle verwys is vir 'n besluit (ja of nee).
Grondwet	'n Stel beginsels waarvolgens 'n land, staat of ander politieke organisasie regeer word.

AKTIWITEIT

Voorbeelde van hoe opstelle gevra kan word:

Tot watter mate...?

Stem jy saam met die stelling...?

Bespreek krities ...?

Aktiwiteit 1:

Verduidelik tot watter mate toegewydheid en kompromie sleutelrolle gespeel het om die onderhandelingsproses aan die gang te hou wat uiteindelik in 1994 tot 'n nuwe demokrasie in Suid-Afrika gelei het.

Aktiwiteit 2:

Die onderhandelingsproses tussen verskillende politieke partye het in 1994 'n belangrike rol in die totstandkoming van 'n demokratiese Suid-Afrika gespeel.

Bespreek hierdie stelling krities. Gebruik relevante bewyse om jou argument te ondersteun.

Aktiwiteit 3:

Nelson Rohilahlhla Mandela, 'Die Vader van die Nasie', was eiehandig vir die geboorte van 'n vry en demokratiese Suid-Afrika in 1994 verantwoordelik.

Stem jy met die stelling saam? Ondersteun jou argument deur relevante bewyse te gebruik.

Aktiwiteit 1:

Verduidelik tot watter mate toegewydheid en kompromie sleutelrolle gespeel het om die onderhandelingsproses aan die gang te hou wat uiteindelik in 1994 tot 'n nuwe demokrasie in Suid-Afrika gelei het.

Hoe skryf ek `n inleiding vir `n vraag wat vereis dat jy tot watter mate verduidelik	
Stap 1	Lees die stelling sorgvuldig en onderstreep die belangrike woorde of frases. <i>Verduidelik tot watter mate <u>toegewydheid en kompromie</u> sleutelrolle gespeel het om die <u>onderhandelingsproses</u> aan die gang te hou wat uiteindelik in <u>1994 tot 'n nuwe demokrasie in Suid-Afrika</u> gelei het..</i>
Gebruik die "PVBS" metode	
Stap 2 Dit is jou Punt	Die vraag vereis van jou om te verduidelik in hoeverre jy die idee/argument ondersteun. Jy kan die stelling tot `n groot mate of mindere mate ondersteun.
Stap 3 Dit is jou Verduideliking	Ondersteun jou antwoord met `n goeie, relevante verduideliking of rede - verkieslik in een of twee sinne.
Stap 4 Dit is jou Bewyse	Ondersteun jou punt met relevante historiese feite/inhoud.
Stap 5 Dit is jou Skakel	Struktureer jou paragrawe en bou effektiewe verbindings tussen hulle – wat jou sal toelaat om `n argument te ontwikkel en te behou.

INLEIDING

PUNT	Toewyding en kompromie het 'n sleutelrol gespeel om die onderhandelingsproses in ' n groter mate te onderhou en dit het in 1994 tot 'n nuwe demokratiese Republiek van Suid-Afrika gelei
VERDUIDELIKING	

UITBREIDING

- Vrylating van Nelson Mandela op die 11 Februarie 1990 en verbanne politieke leiers in 1990 (toegewydheid en kompromie)
- Ontbanning van die ANC, die PAC en die SAKP en ander verbanne organisasies (toegewydheid)

- Groote Schuur Minuut, 2 Mei 1990 - NP het politieke gevangenes vrygelaat en beide partye het hulle daartoe verbind om geweld te beëindig en om te onderhandel (toegewydheid deur leiers van beide kante)
- Geweld in die Vaaldriehoek (Rol van verskillende politieke organisasies) ('n toets vir toewyding en kompromie)
- Pretoria Minuut in Augustus 1990 – ANC het die wapenstryd gestop en die NP het die noodtoestand gestop (toegewydheid en kompromie)
- Die Nasionale Vredesooreenkoms onderteken deur 27 politieke organisasies – het 'n veiligheidsnet vir onderhandelinge verskaf (toegewydheid)
- KODESA 1 (20 Desember 1991) - 19 politieke party behalwe die KP en PAC
- Partye kon nie saamstem oor magsdeling en grondwetlike vergadering nie - vergadering beëindig
- Die Verklaring van Voorneme – partye het ingestem om 'n nuwe grondwet en 'n tussentydse regering op te stel (toegewydheid en kompromie)
- Slegs wit referendum – De Klerk het wit menings getoets nadat drie tussenverkiesings teen die KP verloor het (wit toegewydheid getoets)
- Resultaat – wegholorwinning “Ja” (aanduiding van toegewydheid van wittes) - onderhandelinge het voortgegaan
- KODESA 2 (2 Mei 1992) – het nie lank aangehou nie as gevolg van geweld en onvermoë van partye om saam te stem oor magsdeling
- Boipatong-slagting en invloed van die Derde Mag (17 Junie 1992)
- Bisho-slagting (September 1992) – ANC-ondersteuners wat deel van die onderhandelingsproses wou wees (nog 'n toets vir toegewydheid)
- ANC doen 'n oproep vir uitgebreide massastakings teen die Nasionale Party (plaas druk op die NP vir toegewydheid)
- Rekord van Verstandhouding (September 1992) – Meyer en Ramaphosa verbind tot vrede en onderhandeling (toegewydheid en kompromie)
- Meyer en Ramaphosa stem saam met Joe Slovo se Sonsondergang-klousule (toegewydheid en kompromie)
- Partye wat meer as 5% van die stemme wen, sal 'n regering van nasionale eenheid vorm om die nuwe SA te regeer en wittes sal hul werk vir vyf jaar behou (toegewydheid en kompromie)
- Veelparty-onderhandelinge het by die Wêreldhandelsentrum begin maar het nie lank voortgeduur nie (toegewydheid)
- Die AWB het die onderhandelings op 15 Junie 1993 onderbreek toe hulle die Wêreldhandelsentrum met 'n gepantserde motor bestorm ('n toets vir toegewydheid)
- Sluipmoord op Chris Hani (10 April 1993) – Janusz Waluś ('n toets vir toegewydheid)
- Mandela spreek die nasie op TV toe (toegewydheid)
- St James Slagting (24 Julie 1993)
- Heidelberg aanvalle (30 Desember 1993 (skietery) ('n toets vir toegewydheid)
- Shell House slagting (28 Maart 1994 ('n toets vir toegewydheid)

- Datum vir die eerste demokratiese verkiesing word vasgestel (27–29 April 1994) (toegewydheid)
- Voortslepende geweld dwarsdeur die verkiesing – motorbom buite die ANC-hoofkwartier
- Motorbom ontplof by Jan Smuts Lughawe (laaste pogings om toegewydheid te toets)
- Verkiesing gehou weens toegewydheid en kompromie
- Uitslag van die verkiesing: ANC 62,7%, NP 20,4% en IFP 10,5%
- ANC, NP en IFP vorm die Regering van Nasionale Eenheid soos ooreengekom in die Sonsondergang-klousule (toegewydheid en kompromie)
- Mandela word die eerste swart Staatspresident van die nuwe demokratiese Republiek van Suid-Afrika met Thabo Mbeki en FW de Klerk as sy adjunkte
- Enige ander relevante antwoord

AFSLUITING

Gebaseer op die bewyse wat in hierdie opstel aangebied word, het verbintenis en kompromie 'n sleutelrol gespeel in die volhoubaarheid van die onderhandelingsproses tot 'n groter mate en dit het gelei tot 'n nuwe demokratiese Republiek van Suid-Afrika in 1994.

- Herhaal die hoofpunt wat in jou inleiding geneem is deur ander woorde te gebruik
- Moenie nuwe inligting aanbied nie
- Bied een of twee algemene sinne aan wat jou argument akkuraat opsom wat die hoofpunt ondersteun.

Aktiwiteit 2:

Die onderhandelingsproses tussen verskillende politieke partye het in 1994 'n belangrike rol in die totstandkoming van 'n demokratiese Suid-Afrika gespeel.

Bespreek hierdie stelling krities. Gebruik relevante bewyse om jou argument te ondersteun.

Hoe skryf ek 'n inleiding vir 'n vraag wat vereis dat jy tot watter mate verduidelik	
Stap 1	Die <u>onderhandelingsproses</u> tussen verskillende <u>politieke partye</u> het in 1994 'n <u>belangrike</u> rol in die totstandkoming van 'n <u>demokratiese Suid-Afrika</u> gespeel. Bespreek hierdie stelling krities. Gebruik relevante bewyse om jou argument te ondersteun.
Gebruik die "PVBS" metode	
Stap 2 Dit is jou Punt	Hierdie vraag vra jou om te verduidelik in hoe n mate jy die idee/argument wat gestel word ondersteun.
Stap 3 Dit is jou Verduideliking	Ondersteun jou antwoord met 'n goeie, relevante verduideliking of rede - verkieslik in een of twee sinne.
Stap 4 Dit is jou Bewyse	Ondersteun jou punt met relevante historiese feite/inhoud.
Stap 5 Dit is jou Skakel	Struktureer jou paragrawe en bou effektiewe verbindings tussen hulle – wat jou sal toelaat om 'n argument te ontwikkel en te behou.

INLEIDING

PUNT	Hierdie opstel stem volkome saam met die stelling dat die proses van onderhandelinge tussen verskeie politieke partye 'n beduidende rol gespeel het in die totstandkoming van 'n demokratiese Suid-Afrika in 1994 ten spite van geweld...
VERDUIDELIKING	

UITBREIDING

- De Klerk neem die leierskap van die Nasionale Party in 1989 oor (agtergrond kortliks)
- De Klerk lewer sy baanbrekerstoespraak op 2 Februarie 1990 in die parlement
- Politieke en burgerlike organisasies soos die ANC en SAKP is ontban
- De Klerk besluit om Nelson Mandela op 11 Februarie 1990 uit die tronk vry te laat wat die weg baan vir onderhandelings

- NP- en ANC-afvaardiging op 2 Mei 1990 gelei deur FW de Klerk en Nelson Mandela - Groote Schuur Minuut onderteken
- ANC stem op 6 Augustus 1990 in om die gewapende stryd te laat vaar – Pretoria Minuut word onderteken
- Negentien (19) politieke partye bestaande uit 300 afgevaardigdes het by die Wêreldhandelsentrum ontmoet - KODESA 1
- Rol van politieke partye in die oplossing van insidente van geweld wat op die Witwatersrand en Natal uitgebreek het
- Slegs Blanke Referendum en sy rol
- Verskeie politieke partye weier om saam te stem met 'n nuwe grondwet-liggaam en tussentydse regering – mislukking van KODESA 2
- Rol van verskillende politieke partye in die Boipatong-slagting (17 Junie 1992) en sy gevolge
- Bhislo-slagting (7 September 1992) het die samespreking onder verskillende politieke partye ontspoor
- Memorandum van Begrip geteken op 26 September 1992 tussen Roelf Meyer (NP) en Cyril Ramaphosa (ANC) – impak van die onderhandelingsproses
- Die sluipmoord op Chris Hani (10 April 1993) en die rol wat Nelson Mandela gespeel het in die kalmering van die nasie
- Veelparty Onderhandelingsforum is gestig – het 'n belangrike rol gespeel in die onderhandelingsproses
- Die Sonsondergangklousule (The Sunset Clause) soos voorgestel deur Joe Slovo het die dooie punt in onderhandelings verbreek
- Verskillende politieke partye stem saam oor die datum vir Suid-Afrika se eerste demokratiese verkiesing – 27 April 1994
- ANC wen 1994-verkiesing en Nelson Mandela word die eerste swart Suid-Afrikaanse President
- Enige ander relevante antwoord

AFSLUITING

Mens kan saamstem dat die stelling dat die proses van onderhandelinge tussen verskeie politieke partye 'n beduidende rol gespeel het in die totstandkoming van 'n demokratiese Suid-Afrika in 1994.

- Herhaal die hoofpunt wat in jou inleiding geneem is deur ander woorde te gebruik
- Moenie nuwe inligting aanbied nie
- Bied een of twee algemene sinne aan wat jou argument akkuraat opsom wat die hoofpunt ondersteun

Aktiwiteit 3:

Nelson Rohilahla Mandela, 'Die Vader van die Nasie', was eiehandig vir die geboorte van 'n vry en demokratiese Suid-Afrika in 1994 verantwoordelik.

Stem jy met die stelling saam? Ondersteun jou argument deur relevante bewyse te gebruik.

Hoe skryf ek `n inleiding vir `n vraag wat vereis dat jy tot watter mate verduidelik	
Stap 1	<p>Lees die stelling sorgvuldig en onderstreep die belangrike woorde of frases.</p> <p><u>Nelson Rohilahla Mandela</u>, 'Die Vader van die Nasie', <u>was eiehandig</u> vir die geboorte <u>van 'n vry en demokratiese Suid-Afrika</u> in 1994 verantwoordelik.</p> <p>Stem jy met die stelling saam? Ondersteun jou argument deur relevante bewyse te gebruik.</p>
Gebruik die "PVBS" metode	
Stap 2 Dit is jou Punt	<p>By hierdie vraag vra of jy saamstem met die gegewe stelling.</p> <p>Jy kan ten volle saamstem, gedeeltelik saamstem of nie saamstem met die stelling nie</p>
Stap 3 Dit is jou Verduideliking	<p>Ondersteun jou antwoord met `n goeie, relevante verduideliking of rede - verkieslik in een of twee sinne.</p>
Stap 4 Dit is jou Bewyse	<p>Ondersteun jou punt met relevante historiese feite/inhoud.</p>
Stap 5 Dit is jou Skakel	<p>Struktureer jou paragrawe en bou effektiewe verbindings tussen hulle – wat jou sal toelaat om `n argument te ontwikkel en te behou.</p>

INLEIDING

PUNT	Hierdie opstel stem nie saam met die stelling dat Nelson Rohilahla Mandela, 'The Father of the Nation', eiehandig verantwoordelik was vir die geboorte van 'n vrye en demokratiese Suid-Afrika in 1994. Daar was ander rolspelers en politiekepartye wat oof bygedra het ...
VERDUIDELIKING	

UITBREIDING

- De Klerk kom aan bewind in 1989
- De Klerk se toespraak in die parlement op 2 Februarie 1990

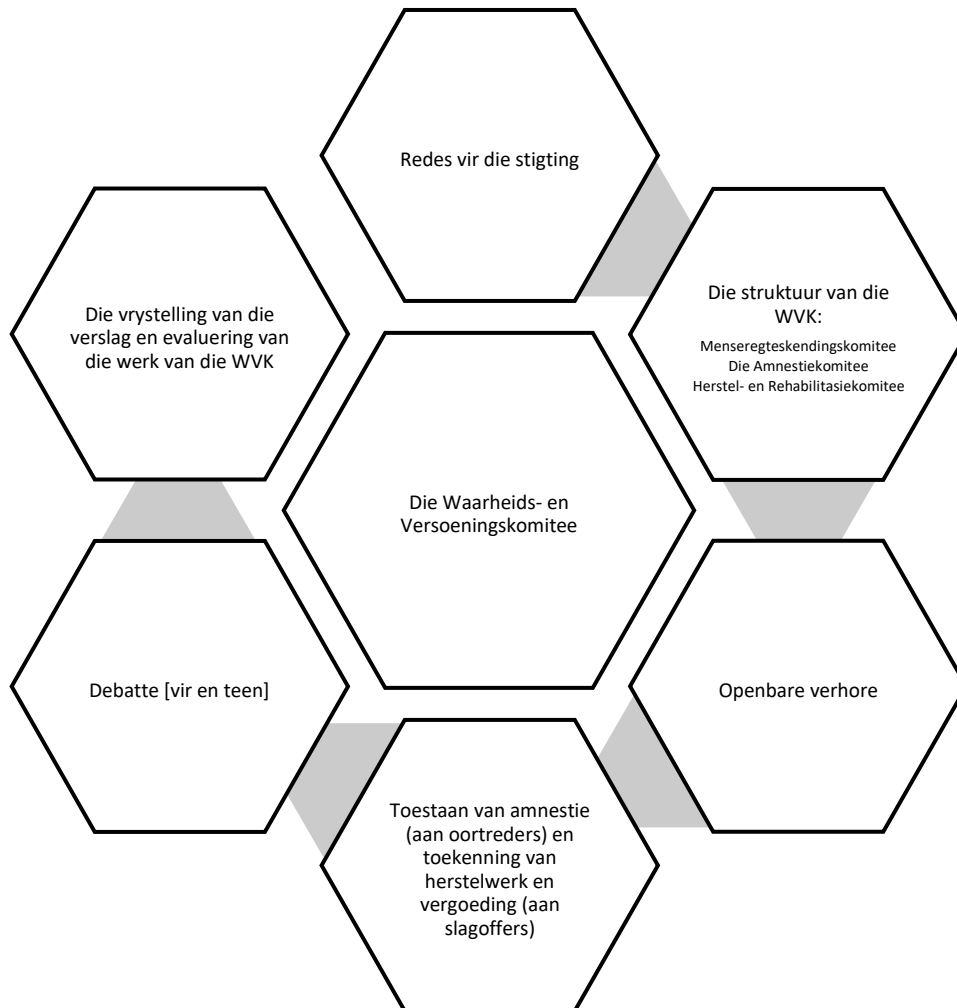
- Ontbanning van die politieke en gemeenskapsorganisasies, soos die ANC en SAKP
- Die verwydering van beperkinge op COSATU, AZAPO, ens
- Die vrylating van Nelson Mandela uit die gevangenis op 11 Februarie 1990
- Groote Schuur Minuut, 2 Mei 1990 (ANC en NP ontmoet, ANC-afvaardiging onder leiding van Nelson Mandela, NP-afvaardiging onder leiding van FW de Klerk)
- Apartheidswetgewing tot niet verklaar soos die Aparte Reserwing van Geriewe Wet
- Geweld in die Vaal Driehoek
- Pretoria Minuut – 6 Augustus 1990 (ANC stem in om die wapenstryd op te skort)
- Ontmoeting van politieke partye – KODESA 1 (20 Desember 1991)
- Die Verklaring van Voorneme
- Slegs Blanke referendum en sy uitwerking (Maart 1992)
- KODESA 2 (2 Mei 1992) misluk. Partye kon nie saamstem oor 'n nuwe grondwetlike liggaam en tussentydse regering nie
- NP dring aan op minderheid veto terwyl die ANC aandrang op 'n tussentydse regering wat nie langer as 18 maande sal dien nie en eenvoudige meerderheidsregering
- Voortslepende geweld op pendelaarstreine aan die Rand
- Boipatong-slagting en die gevolge (17 Junie 1992)
- Nelson Mandela se leiersrol in sy oproep tot aanhoudende massa aksie teen die Nasionale Party
- Bhisho-slagting (Gqozo) en die uitwerking op die onderhandelingsproses (7 September 1992)
- Memorandum van Verstandhouding – Meyer en Ramaphosa
- Veelparty Onderhandelingsforum
- Verregse aanval op Wêreldhandelsentrum en sy gevolge
- Sluipmoord op Chris Hani (10 April 1993)
- Sunset Clause ingestel deur Joe Slovo het die dooie punt in onderhandelings verbreek
- Datum vir die eerste demokratiese verkiesing word vasgestel (27-29 April 1994)
- Enige ander relevante antwoord

AFSLUITING

Die bewyse wat in hierdie opstel aangebied word, bevestig duidelik die stelling dat dit duidelik is dat Nelson Rohilahla Mandela, 'The Father of the Nation', nie eiehandig verantwoordelik was vir die geboorte van 'n vrye en demokratiese Suid-Afrika in 1994 nie.

- Herhaal die hoofpunt wat in jou inleiding geneem is deur ander woorde te gebruik
- Moenie nuwe inligting aanbied nie
- Bied een of twee algemene sinne aan wat jou argument akkuraat opsom wat die hoofpunt ondersteun.

ONDERWERP: Die Waarheid-en-versoeningskommissie (WVK)

LET WEL:

- Gevallestudies sal gebruik word om kandidate oor hierdie sub-onderwerp te assesseer.
- Verskeie WVK-verhore, getuïenisse en artikels sal as bronne vir hierdie vraag gebruik word.
- Daar sal van jou verwag word om jou kennis toe te pas op die inhoud wat geëksamineer word.

SLEUTELBEGRIPPE

KONSEPTE	BETEKENIS
----------	-----------

Herstel/ Vergoeding	Betaling aan iemand wat 'n verlies gely het.
Kwytskelding	Bied vergifnis vir politieke misdade wat gedurende die apartheids-era gepleeg is.
Amnestie	Amptelike kwytskelding of vergifnis verleen aan diegene wat hulle skuldig maak aan menseregte-oortredings wat tydens apartheid gepleeg is.
Versoening	Om voormalige vyande bymekaar te bring op 'n wyse wat vergifnis en genesing bevorder.
Oortreders	Verkeerde daders/mense wat misdade gepleeg het
Herstellende geregtigheid	'n Vorm van geregtigheid wat gaan oor genesing en versoening (nie oor straf of wraak nie) tussen die slagoffer en oortreder. Die bedoeling was om Suid-Afrika te help om as een nasie die toekoms in te beweeg [Dit was die benadering wat deur die WVK aanvaar is.]
Vergeldende geregtigheid	'n Vorm van geregtigheid wat wraak seek - gebaseer op die frase "n oog vir 'n oog". [Hierdie benadering is NIE deur die WVK aanvaar nie.]
Kommissie	'n Komitee of liggaam van mense wat magtiging gekry het om sekere take uit te voer

VRAAG 2: WAS DIE WAARHEIDS-EN-VERSOENINGSKOMMISSIE (WVK) SUKSESVOL IN DIE BEREIKING VAN HULLE DOELWITTE MET AARTSBISKOP DESMOND TUTU AS DIE VOORSITTER?

BRON 2A

Die bron hieronder is geneem uit 'n aanlyn koerantartikel met die titel 'World Leaders Mourn Archbishop Desmond Tutu in Acknowledgement of Services Rendered to Imperialism: Sanitising the Crimes of Apartheid' (Wêreldleiers Rou oor Aartsbiskop Desmond Tutu in Erkenning van Diens Gelewer aan Imperialisme: Suiwering van die Apartheidsmisdade), deur professor Jean Shaoul op 5 Januarie 2022. Dit verduidelik Tutu se bydrae as voorsitter van die Waarheids-en-Versoeningskommissie (WVK).

Nelson Mandela, die eerste demokratiese Suid-Afrikaanse president, het Aartsbiskop Tutu as voorsitter van die Kommissie verkies. Dit is in 1996 begin en die doel daarvan was om algemene aandrag vir die verhoor te keer (te voorkom) van diegene wat vir die dood en marteling van tien duisende swart werkers en jongmense onder apartheid verantwoordelik was.

Tutu het 'n beroep gedoen vir versoening met die oortreders van waarlik verskriklike (afskuwelike) misdade, met slagoffers en oortreders wat die koudbloedige besonderhede van marteling en sluipmoorde (politieke moorde) beskryf. Die Kommissie het die gruweldade (politiese moorde) gekatalogiseer (aangeteken), onder meer die Sharpeville-slagting in 1960, die moorde in Soweto in 1976 en in Langa in 1985, en die moordbendes in die berugte (bekende) Vlakplaaskamp. Die gevolgtrekking (beslissing) was dat die regerende Nasionale Party-regering en hulle veiligheidsmagte vir die meerderheid menseregteskendings verantwoordelik was en is deur die sakewêreld, die regsbank (regters), die media en die kerk ondersteun.

Die bekendstelling van die WVK se verslag van vyf volumes, wat in 1998 verskyn het, het bevestig dat die toenemende wrede toepassing (afdwing) van apartheid primêr deur die vrees vir sosiale rewolusie gemotiveer is wat as die 'kommunistiese bedreiging' in Afrika voorgestel is; dat die besluit om apartheid te beëindig en om die mag aan die ANC oor te gee, op die afweer (voorkoming) van massarewolusie deur Suid-Afrika se werkers en jongmense gemik was; en dat die weg wat deur die ANC geneem is, ontwerp is om so 'n rewolusie te verhoed. Tutu het gesê: 'Indien die wonderwerk van ooreengekome skikking nie plaasgevind het nie, sou ons oorweldig gewees het deur die bloedbad wat feitlik deur almal as die onvermydelike einde van Suid-Afrika voorspel is.'

[Uit 'World Leaders Mourn Archbishop Desmond Tutu in Acknowledgement of Services Rendered to Imperialism: Sanitising the Crimes of Apartheid' deur J Shaoul]

- 2.1 Verwys na Bron 2A.
- 2.1.1 Wat, volgens die bron, was die doel van die WVK toe dit in 1996 gestig is? (1 x 2) (2)
- 2.1.2 Identifiseer DRIE areas wat die Kommissie aangeteken het waar verskriklike gruweldade (afskuwelike moorde) teen politieke aktiviste gepleeg is. (3 x 1) (3)
- 2.1.3 Lewer kommentaar op die betekenis van die stelling, 'dat die besluit om apartheid te beëindig en om die mag aan die ANC oor te gee, op die afweer (voorkoming) van massarewolusie deur Suid-Afrika se werkers en jongmense gemik was'. (1 x 2) (2)
- 2.1.4 Verduidelik waarom jy dink die WVK 'n belangrike bydraende rol in die vermyding van 'n bloedbad in Suid-Afrika gespeel het. (2 x 2) (4)

BRON 2B

Die spotprent hieronder is deur J Shapiro, 'Zapiro', geteken en dit beeld Aartsbiskop Desmond Tutu uit wat in 1998 die Waarheids-en-Versoeningskommissie se finale verslag aan Thabo Mbeki in Kaapstad oorhandig.

[Uit Truths Drawn In Jest: Commentary on the TRC through Cartoons, geredigeer deur Verwoerd en Mahlubi 'Chief' Mabizela]

SNIPPERMASJEN – Masjien wat inkriminerende dokumente met sensitiewe inligting vernietig

SNIPPERMASJEN

ONS HET SOVEEL BEWYSE HANTEER AS WAT ONS KON.

ONS OOK.

2.2 Lees Bron 2B.

- 2.2.1 Watter boodskappe word deur hierdie spotprent oorgedra oor die bewyse in die finale WVK-verslag? (2 x 2) (4)
- 2.2.2 Verduidelik die implikasie van die frase, 'ONS OOK', deur die veiligheidsmagte oor hulle bydrae tot die WVK-verslag. (1 x 2) (2)

BRON 2C

Die uittreksel hieronder is geneem uit 'n inligtingsdokument met die titel 'Truth and Justice: Unfinished Business in South Africa' deur Amnestie Internasionaal/Human Rights Watch. Dit het die aandag gevestig op hoe die aanbevelings van die WVK-verslag verder deur die regsbank (regters) en die regering ná 1994 hanteer moes word.

Selfs voordat die voorsitter van die Waarheids-en-Versoeningskommissie (WVK) die 1998- finale verslag kon aflewer, is 'n aantal oortreders verantwoordelik vir menseregteskendings in die tydperk voor Mei 1994 vervolg. Hierdie verhoorverrigtinge was 'n kritieke deel van die konteks waarin die WVK gewerk het, en het vandag steeds belangrike gevolge. Die mislukking van verskeie verhore het spesifiek beteken dat sommige sektore van die vorige veiligheidsmagte in die praktyk verantwoordelikheid vir ernstige menseregteskendings ontduik het.

Die WVK het in hulle 1998-verslag aanbeveel dat inligting wat gedurende hulle ondersoek bymekaar gemaak is, gebruik moet word as die basis vir verdere ondersoek en die vervolging van individue verantwoordelik vir ernstige menseregteskendings en aan wie nie amnestie verleen is nie. Die WVK het in die besonder by die regstelsel aangedring om 'nougeseet aandag te gee aan die vervolging van lede van die Suid-Afrikaanse Polisiediens (SAPD) wat mense in hulle sorg aangerand, gemartel en/of doodgemaak het'. Die volgehoue voorkoms van marteling, aanranding met die opset om ernstige letsels toe te dien en moorde volgens die teregstellingstyl by gearresteerde verdagtes in polisieondersoek, het die dringendheid (spoed) van hierdie aanbeveling deur die WVK beklemtoon.

Sedert 1998 is vordering om op hierdie aanbeveling te reageer, stadig alhoewel die regering 'n eenheid in die kantoor van die Nasionale Direkteur van Openbare Vervolging (NDOV) gestig het om hierdie sake verder te voer. Hierdie 'spesiale nasionale projekte'-eenheid hanteer ook gevalle van georganiseerde misdaad. Die klein aantal personeellede, onder 'n ervare advokaat en aanklaer, is steeds betrokke by die identifisering en voorbereiding van sake vir moontlike vervolging. Beperkte hulpbronne en struikelblokke om bewyse te herwin, sal hulle vermoë om baie sake te vervolg, verhinder.

[Uit 'Truth and Justice: Unfinished Business in South Africa', 2003, deur Amnestie Internasionaal/Human Rights Watch

2.3 Raadpleeg Bron 2C.

- 2.3.1 Wat, volgens die bron, het die mislukking van verskeie verhore in die tydperk voor 1998 vir sommige voormalige veiligheidsmagte beteken? (1 x 2) (2)
- 2.3.2 Definieer die konsep *oortreders* in die konteks van die WVK. (1 x 2) (2)
- 2.3.3 Verduidelik waarom die WVK nie geblameer kan word vir die versuim van die Nasionale Direkteur van Openbare Vervolging (NDOV) om te vervolg nie. (2 x 2) (4)
- 2.3.4 Identifiseer DRIE redes in die bron waarom die NDOV se vordering om op die WVK se aanbeveling te reageer, so stadig is. (3 x 1) (3)
- 2.3.5 Lewer kommentaar op die beperkings van hierdie bron vir n navorser wat die sukses van die WVK bestudeer. (2 x 2) (4)

- 2.4 Verwys na Bron 2B en 2C. Verduidelik hoe die inligting in Bron 2B die bewyse in Bron 2C met betrekking tot die swakhede van die WVK-verslag ondersteun. (2 x 2) (4)

BRON 2D

Die bron hieronder is op 'n openbare debat oor die nalatenskap van die Waarheids-en-Versoeningskommissie gebaseer. Dit is in Kaapstad gehou en *Newzroom Afrika*, 'n Suid-Afrikaanse televisie- en radiokanaal, was die gasheer. Anita Dywaba, 'n junior multimediajoernalis, het op 27 Desember 2021 'n oorsig oor die debat op *Independent Online (IOL) News* gedoen.

Sedert die aankondiging van Aartsbiskop Emeritus Desmond Tutu se heengaan, is die sosiale media aan die gons (besig) met baie wat die gevalle held prys vir sy aktivismewerk teen die ingenieurs van die apartheidsregime, die Nasionale Party. Terwyl die grootste deel van die wêreld herinneringe opgehaal het van hulle persoonlike ontmoetings met die oorlede Aartsbiskop Emeritus Desmond Tutu, het sommige hulle moedeloosheid (hopeloosheid) oor die nuus van sy heengaan uitgespreek. Die hartseer spruit skynbaar uit die veronderstelde mislukking van die Waarheids-en-Versoeningskommissie (WVK) onder Tutu se voorsitterskap.

In reaksie op hierdie kritiek het die voormalige President van Suid-Afrika, Thabo Mbeki, gesê dat die Aartsbiskop nie die verantwoordelikheid moet dra vir die tekortkominge van die Waarheids-en-Versoeningskommissie nie. 'Nee, die Aartsbiskop kan nie geblameer word vir wat ook al die tekortkominge was nie. Daar kon tekortkominge in die ontwerp van die proses gewees het. In daardie geval moet ons wat dit ontwerp het verantwoordelikheid neem vir dit wat verkeerd was,' het Mbeki gesê.

Mbeki het gesê dat die Aartsbiskop en ander mense wat deel van die WVK was, hulle bes onder omstandighede gedoen het om te help om die nuwe Suid-Afrika te bou. 'Ek dink nie die WVK het nie voldoen aan wat dit ontwerp was om te bereik nie; daar kon verkeerde verwagtinge daarvoor gewees het. Die versoeningsproses is die oorblywende uitdaging vir ons, maar daardie proses van versoening kon nie net deur die WVK-proses bereik word nie,' het Mbeki gesê. 'Die uitroei (beëindiging) van die nalatenskap van apartheid en kolonialisme was nie die taak van die WVK nie; dit was die taak van die regering ná 1994,' het hy gesê.

[Uit *Independent Online (IOL) News*, 27 Desember 2021]

- 2.5 Bestudeer Bron 2D.
- 2.5.1 Hoe, volgens die bron, het die sosiale media Aartsbiskop Tutu met die nuus van sy heengaan (dood) beskryf? (1 x 2) (2)
- 2.5.2 Verduidelik wat met Mbeki se stelling, 'daar kon tekortkominge in die ontwerp van die proses gewees het', geïmpliseer word met verwysing na die WVK. (1 x 2) (2)
- 2.5.3 Gebruik jou eie woorde en definieer die konsep *versoening*. (1 x 2) (2)
- 2.6 Gebruik die inligting in die relevante bronne en jou eie kennis en skryf 'n paragraaf van ongeveer AGT reëls (ongeveer 80 woorde) om te verduidelik of die Waarheids-en-Versoeningskommissie (WVK) suksesvol was in die bereiking van hulle doelwitte met Aartsbiskop Desmond Tutu as die voorsitter. (8)
- [50]**

ANTWOORDE

VRAAG 2: WAS DIE WAARHEIDS-EN-VERSOENINGSKOMMISSIE (WVK) SUKSESVOL IN DIE BEREIKING VAN HULLE DOELWITTE MET AARTSBISKOP DESMOND TUTU AS DIE VOORSITTER?

2.1

2.1.1 *[Onttrekking van bewyse uit Bron 2A -V1]*

- ' ... algemene aandrang vir die verhoor te keer (te voorkom) van diegene wat vir die dood en marteling van tien duisende swart werkers en jongmense onder apartheid verantwoordelik was'

(1 x 2) (2)

2.1.2 *[Onttrekking van bewyse uit Bron 2A -V1]*

- 'Sharpeville'
- 'Soweto'
- 'Langa'
- 'Vlakplaaskamp'

(enige 3 x 1) (3)

2.1.3 *[Interpretasie van bewyse uit Bron 2A -V2]*

- Om die massa- en arbeidsbetogings te stop wat doeltreffend sou wees om die Nasionale Party te dwing om apartheid te beëindig
- Om bloedbad / revolusie / burgeroorlog te vermy
- Enige ander relevante antwoord

(enige 1 x 2) (2)

2.1.4 *[Interpretasie van bewyse uit Bron 2A -V2]*

- Die WVK is gestig met die doel om die gruweldade wat in die verlede gepleeg is, te hanteer
- Die WVK is as 'n instrument gebruik wat sou genees en 'n verenigde Suid-Afrika sou bou
- Versoening/herstellende geregtigheid (amnestie en vergoeding) is beklemtoon deur die kommissie sodat daar geen behoefte aan wraak was wat 'n bloedbad sou veroorsaak nie
- Sommige familielede van slagoffers kon afsluiting vind
- Suid-Afrikaners was in staat om die waarheid oor die gruweldade in die verlede te konfronteer sodat die oortreders en slagoffers van apartheid kon versoen
- Enige ander relevante antwoord

(enige 2 x 2) (4)

2.2

2.2.1 *[Interpretasie van bewyse uit Bron 2B -V2]*

- Die WVK voorsitter Desmond Tutu oorhandig die finale WVK verslag aan Thabo Mbeki
- Die finale verslag het nie al die gevalle/sake gedek nie want die apartheidsregering en die veiligheidsmagte het die meeste van die bewyse (snippermasjien) van misdade wat in die verlede gepleeg is, vernietig
- Die WVK se doelwitte is nie ten volle behaal nie dis het Tutu gesê dat – 'ONS HET SOVEEL BEWYSE AS WAT ONS KON, HANTEER'
- FW de Klerk word uitgebeeld soos iemand wat iets wegsteek – 'loer'
- Enige ander relevante antwoord

(enige 2 x 2) (4)

- 2.2.2 *[Interpretasie van bewyse uit Bron 2B -V2]*
- Sekuriteitsmagte het nie die waarheid ten opsigte van hulle rol in menseregteskendings vertel nie
  - Die veiligheidsmagte het geïmpliseer dat die WVK se finale verslag onvolledig was
  - Massiewe regeringrekords en dokumente is deur die veiligheidsmagte gesnipper om te verseker dat daar geen bewyse was wat die apartheidsleiers soos De Klerk in die WVK se finale verslag te inkrimineer nie
  - Enige ander relevante antwoord (enige 1 x 2) (2)
- 2.3
- 2.3.1 *[Onttrekking van bewyse uit Bron 2C -V1]*
- '... sommige sektore van die vorige veiligheidsmagte in die praktyk verantwoordelikheid vir ernstige menseregteskendings ontduik het ontduik het' (1 x 2) (2)
- 2.3.2 *[Definisie van historiese konsep in konteks van Bron 2C -V2]*
- Lede van die veiligheidsmagte/enigiemand wat tussen 1960 en 1994 grusame menseregteskendings in Suid-Afrika gepleeg het
  - Enige ander relevante antwoord (1 x 2) (2)
- 2.3.3 *[Interpretasie van bewyse uit Bron 2C -V2]*
- Die WVK het hulle mandaat voltooi (aanbevelings), dit het nie die mag gehad om die NDOV te dwing om hulle aanbevelings te implementeer nie
  - Die WVK het by die NDOV aanbeveel dat daar vervolging moet wees
  - Die regering se verantwoordelikheid was om te verseker dat die oortreders vervolg word maar dit het misluk omdat die WVK nie 'n geregshof was nie
  - Die WVK se mandaat was tot die bevordering van herstellende geregtigheid beperk
  - Enige ander relevante antwoord (enige 2 x 2) (4)
- 2.3.4 *[Onttrekking van bewyse uit Bron 2C -V1]*
- '... eenheid hanteer ook gevalle van georganiseerde misdaad sake'
  - 'Beperkte hulpbronne
  - struikelbloke om bewyse te herwin sal hulle vermoë om baie sake te vervolg, verhinder' (enige 3 x 1) (3)
- 2.3.5 *[Bepaal beperkinge van Bron 2C -V3]*
- Die bron is **BEPERK** omdat:
- Die titel van die bron, 'Truth and Justice: Unfinished Business', die mislukking van die WVK sterk suggereer
  - Die WVK-verslag was slegs 'n aanbeveling
  - Eensydige standpunt deur Amnestie Internasionaal/ Human rights Watch rakende die WVK se aanbevelings
  - Die datum van die bron (inligtingsdokument in 2003) dui aan dat dit vyf jaar na die WVK-verslag gepubliseer is (1988)
  - Enige ander relevante antwoord (enige 2 x 2) (4)

- 2.4 *[Vergelyking van Bron 2B en 2C om vas te stel hoe hulle mekaar ondersteun -V3]*
- Bron 2B suggereer dat Tutu erken het dat die finale verslag nie onweerlegbaar (het soveel bewyse as wat ons kon, hanteer) en in Bron 2C word die verslag 'onafgehandelde besigheid' beskou
  - Bron 2B wys De Klerk en die veiligheidsmagte met 'n snippermasjien wat baie inkriminerende bewyse vernietig het en in Bron 2C word verwys na die mislukking van verskeie verhore en dat sommige sektore van die vorige veiligheidsmagte in die praktyk verantwoordelikheid vir ernstige menseregteskendings ontduik het
  - Enige ander relevante antwoord (enige 2 x 2) (4)
- 2.5
- 2.5.1 *[Onttrekking van bewyse uit Bron 2D -V1]*
- '...baie wat die gevalle held prys vir sy aktivismewerk teen die ingenieurs van die apartheidsregime, die Nasionale Party' (1 x 2) (2)
- 2.5.2 *[Interpretasie van bewyse uit Bron 2D -V2]*
- Die tekortkominge van die WVK is in die doelwitte en die omvang van die werksaamhede vasgelê
  - Tutu het sy werk as voorsitter van die WVK gedoen, die fout was die gebrek aan implementering van die WVK se verslag
  - Tutu kan nie vir die swakhede van die WVK geblameer word nie
  - Die WVK het nie 'n mandaat gehad om oortreders te vervolg nie
  - Enige ander relevante antwoord (enige 1 x 2) (2)
- 2.5.3 *[Definisie van 'n konsep in eie woorde uit Bron 2D -V1]*
- 'n Proses van die fasilitering van vreedsame afsluiting tussen die oortreder en die slagoffer/vyande
  - Dit is 'n proses waar die slagoffer die redes waarom die oortreder hulle menseregte geskend het, verstaan en hulle in die openbaar vergewe
  - 'n Proses waar die oortreder verantwoordelikheid neem vir hulle optrede om die skade wat hulle aangerig te herstel met straf uitgesluit
  - 'n Proses waar slagoffers en oortreders/vyande saamkom om saam die nasleep (gevolge) van die oortredings wat plaasgevind het, op te los
  - Enige ander relevante antwoord (enige 1 x 2) (2)

2.6 *[Interpretasie, evaluering en sintese van bewyse uit relevante bronne -V3]*

Kandidate kan die volgende aspekte by hulle antwoord insluit:

Kandidate moet aandui of die WVK SUKSESVOL of ONSUKSESVOL was

SUKSESVOL

- Dit is gelei deur Aartsbiskop Desmond Tutu, 'n voorsitter wat deur President Mandela gekies is (Bron 2A)
- Dit het daarin geslaag om gruweldade wat deur apartheidsveiligheidsmagte gepleeg is, aan te teken (Bron 2A)
- Die WVK het 'n proses begin wat 'n bloedbad in Suid-Afrika voorkom het (Bron 2A)
- Die finale verslag is aan Thabo Mbeki voorgelê (Bron 2B)
- Die WVK het aanbevelings om te vervolg aan die regsstelsel gemaak (Bron 2C)
- Sosiale media het Tutu – as 'n gevalle held – geprys (Bron 2D)
- Mbeki het voorgestel dat Tutu goeie werk vir die WVK gedoen het (Bron 2D)
- Sommige slagoffers en familieledede vind afsluiting(eie kennis)
- Sommige slagoffers se liggame was gevind en kon weer begrawe word(eie kennis)
- Lei tot versoening tussen slagoffers en oortreders(eie kennis)
- Enige ander relevante antwoord

ONSUKSESVOL

- Die finale verslag was onvolledig (Bron 2B)
- Tutu self het erken dat die finale WVK-verslag nie al die bewyse gehad het nie (Bron 2B)
- De Klerk en sy veiligheidsmagte het inkriminerende bewyse vernietig (Bron 2C) – dit het dus die WVK-bevindings en verslag verswak
- Die WVK word as onvolledig gemerk (Bron 2C)
- Die NBOV was te stadig met die vervolging van die aanbevelings deur die WVK (Bron 2C)
- Baie het die WVK as 'n mislukking beskou (Bron 2D)
- Mbeki het gesuggereer dat die tekortkominge van die WVK in die stigting daarvan vasgelê is (Bron 2D)
- Sommige slagoffers kla oor gebrek aan vergoeding(eie kennis)
- Sommige slagoffers voel dat oortreders slegs by WVK verskoning gevra het(eie kennis)
- Enige ander relevante antwoord

Gebruik die volgende rubiek om punte toe te ken:

VLAK 1	Gebruik bewyse op 'n baie elementere wyse, bv. toon geen of min begrip van of die WVK suksesvol was in die bereiking van hul doelwitte met Aartsbiskop Desmond Tutu as die voorsitter nie. Gebruik bewyse gedeeltelik of kan nie 'n paragraaf skryf nie.	Punte 0-2
VLAK 2	Bewyse is meestal relevant en hou tot 'n groot mate verband met die onderwerp, bv toon 'n begrip van of die WVK suksesvol was in die bereiking van hul doelwitte met Aarsbiskop Desmond Tutu as die voorsitter. Gebruik bewyse op 'n basies emanier om 'n paragraaf te skryf.	Punte 3-5
VLAK 3	Gebruik relevante bewyse, bv. Toon 'n deeglike begrip van of die WVK suksesvol was in die bereiking van hul doelwitte met Aartsbiskop Desmond Tutu as die voorsitter. Gebruik bewyse baie effektief in 'n georganiseerde paragraaf en toon begrip van die onderwerp.	Punte 6-8

(8)
[50]

